

Plàcid Garcia-Planas
Gemma Saura

LA
NOIA
DE LA
PIRELLI

Columna

PLÀCID GARCIA-PLANAS
GEMMA SAURA
LA NOIA
DE LA PIRELLI

COL·LECCIÓ CLÀSSICA

PRIMERA EDICIÓ: ABRIL DEL 2016

© PLÀCID GARCIA-PLANAS I GEMMA SAURA, 2016

© DE LES FOTOGRAFIES DE L'INTERIOR,

JULLÁN RUIZ FERRAN I EMMA GIRAU

© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.

AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA

ISBN: 978-84-664-2066-2

DIPÒSIT LEGAL: B. 5.706-2016

FOTOCOMPOSICIÓ: VÍCTOR IGUAL, S.L.

CARRER ARAGÓ, 390 - 08013 BARCELONA

IMPRÈS A: GRÀFIQUES SOLER

www.columnnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats

Índex

Presentació	11
Preàmbul	13
1. Gàbies d'ocell	19
2. «Som els feixistes vinguts de l'infern»	31
3. <i>Turandot</i>	49
4. Deu mil quilòmetres	59
5. Ànsia de modernitat	73
6. «Imagini's que els comunistes ho sabessin»	87
7. Bombes i llibertat	103
8. Flors d'exili	123
9. «Nostra Senyora, pregueu per França»	149
10. El bitllet de loteria	173
11. La llista	183
12. « <i>Ego te absolvo</i> »	199
13. «¿ <i>Y esto para qué sirve?</i> »	213
14. De la Underwood al fax	223

Epíleg	231
Agraïments	239

Gairebé va néixer fora del mapa. En alta mar. El 1915, els pares de la Roser tornaven amb vaixell de Buenos Aires, i amb les històries que portaven a la maleta Giacomo Puccini podria haver compost una òpera: guerres al tròpic, flautes del Liceu, misses a punta de dia, amenaces amb revòlver, cinc ocells exòtics i una dona embarassada.

El capità i el metge de l'*Infanta Isabel de Borbón*, un vapor de dues hèlices, n'estaven informats des que havien salpat. La criatura podia néixer sobre les ones.

La mare, Remei Gayet, tenia vint-i-dos anys, i el pare, Joan Ferran, trenta-dos. Mentre navegaven cap a Europa, la Gran Guerra es feia més i més gran: el front occidental s'atrinxerava com una cicatriu i els Balcans estaven a punt d'esfondrar-se. Per això tornaven a Barcelona, perquè la guerra europea havia deprimint l'economia argentina.

Més arguments per a Puccini. En els anys a venir,

el seu pare descobriria l'òpera i acabaria fracassant estrepitosament com a tenor. I en aquell vapor correu de Buenos Aires, amb ells, viatjava la Julita, germana petita de la Remei: la noia arrossegava l'angúnia d'haver estat assetjada sexualment pel seu cunyat, el Joan, a l'Argentina.

El pare del Joan —l'avi de la Roser— havia fet el servei militar en una banda de música a Cuba. Treballava d'ajudant en una empresa química de Barcelona i es treia un sobresou fent de flautista al Liceu. A les Antilles havia agafat febres i les olors de l'empresa química li van acabar d'espantllar els pulmons. Va morir quan el seu fill només tenia set anys.

La vídua s'encomanà a Déu. Li va prometre que cada dia de la seva vida aniria a la primera missa que se celebrés a Barcelona. Fos a l'església que fos. Però no sempre va obtenir resposta. Portà el seu fill Joan a una escola religiosa i, un dia, un sacerdot va tancar el nen en una cambra, el va fer agenollar i va voler que li fes una fellació.

«El papà li va clavar una mossegada i va arrencar a córrer pel carrer Pau Claris. Només la seva mare el va creure».

L'única pregària de la vídua que tenim constància que fos atesa, però, no va ser feta davant de cap sant. Fou quan el pare de la Roser, ja adolescent, va intentar enrolar-se com a corneta en un vaixell cap a la guerra de Cuba.

«La meva àvia va pujar a bord i, agenollada davant del capità, plorant, va suplicar que li tornés el seu fill».

El pare de la Roser va estudiar finalment tenidoria

de llibres, i el 1900, amb divuit anys, se'n va anar a l'Argentina a treballar als cellers d'un tiet indià, Joan Coll. I allà, a l'altre cantó de l'oceà, va començar un delirant, torturat i torturador viatge interior que acabaria marcant la vida de la seva filla. Fins al final. Fins que, a la postguerra espanyola, ell va deixar de menjar perquè volia aprimar-se i aprimar-se, fer-se materialment transparent i desaparèixer del món.

Tot va començar bé, a l'Argentina. Massa bé. El Joan gaudia de la seva feina, en què conduïa fileres de carretes de les vinyes de Cafayate cap als cellers de Salta creuant rius i tempestes a cavall. Ho feia prou bé, era elegant i una mica poeta, i les noies li anaven al darrere. Alguna cosa havia d'anar malament: el seu cosí va agafar gelosia. «El fill de don Juan sóc jo, aquest no és més que un nebot pobre!», va esclatar un dia davant els altres treballadors. El pare de la Roser, enfurismat, va agafar un revòlver i va apuntar contra el seu cosí sense arribar a disparar. El tiet no ho va deixar passar. Li donà una mica de diners, un bitllet cap a Buenos Aires i el va fer fora de casa.

«El meu pare va marxar capcot. Se li van esfondrar els somnis de grandesa i futures herències».

Va trobar feina de comptable i capatàs en diverses hisendes ramaderes. En una d'elles es va enamorar de la filla de l'amo, una noia rossa d'ulls blaus. Es miraven a la sortida de missa. Ell li somreïa i ella corresponia. Sense pensar-s'ho dues vegades, es va atrevir a demanar la seva mà i l'amo el va acomiadar fulminantment. «Et vull veure a quilòmetres d'aquí», li va dir. De la tristesa, el pare de la Roser va deixar de menjar, va

embogir i el van ingressar en un manicomi. Tenia vint-i-quatre anys.

«A la noia rossa, que es deia Angélica, la van ingressar en un convent i només la van treure per casar-la, forçada, amb un ric terratinent de l'edat del seu pare. També ella va deixar de menjar i va morir abans que passés un any».

La Roser explica així, amb la dolçor dels cent anys, les històries més sorprenents, sabent com és la realitat: infinita.

El tiet indià va treure finalment el seu nebot del manicomi i li va pagar un viatge de tornada a Catalunya per tal que es recuperés. A Barcelona, el pare de la Roser va conèixer la Remei, una noia de quinze anys de Sant Pau de Segúries, el poble del Ripollès d'on també venia la seva família.

«Pels brots d'esquizofrènia que havia patit, els metges li recomanaven que es casés amb una dona perfectament sana, sense el més mínim conflicte mental. Una mica primitiva, fins i tot, que no es fes gaires preguntes. En aquest sentit, la meva mare era perfecta. Una criatura innocent».

Més serè, i enamorat, el noi va tornar a l'Argentina. Però no va deixar d'enviar a la seva enamorada regals, poemes i promeses.

«La meva mare estava aclaparada amb tantes atencions. No s'adonava del risc que corria en casar-se amb un perfecte desconegut a qui ni tan sols havia fet mai un petó».

A finals del 1909 es van casar a Santa Anna, la sorprenent església romànica amagada a la plaça de Cata-

lunya de Barcelona. Però el nuvi no hi era: al seu lloc, a l'altar, davant del colossal retaule gòtic que seria destruït a la Guerra Civil, hi havia el tiet indià. Un enllaç per poders. La gent que passava per allà, veient una núvia de divuit anys al costat d'un home tan vell, i sense saber que no era ell qui es casava, es compadien de la pobra noia.

La Remei se'n va anar cap a l'altre cantó del món per reunir-se amb l'home amb qui de veritat s'havia casat. Cap a l'Argentina.

«Dubto que un home hagi tractat una dona amb més delicadesa que el meu pare a la meva mare en aquells primers temps. La tenia col·locada en un altar. Llàstima que fos un gelós malaltís. No suportava que la miressin. Anava pel carrer desafiant amb la mirada qui gosés posar-hi els ulls al damunt».

Ell havia trobat una bona feina, de director administratiu d'un celler als afores de Mendoza, als peus de l'impressionant volcà Tupungato. I es van instal·lar en un xalet. Tenien dos gossos, més de cent ocells de plomatges sensacionals i els van regalar dues minyones, dues noies indígenes.

«No existia l'esclavitud, però subsistia el costum que els indis, a canvi que les mantinguessin i les vestissin, regalessin les seves filles. El meu pare, naturalment, continuava llegint moltíssim».

Entre ocells exòtics i passejos en carruatges lleugers, la vida amb els Andes a l'horitzó era quasi colonial. A la Remei li van regalar fins i tot una escopeta d'un sol canó amb la culata de fusta pulcrament tallada. Com que gairebé tots els que vivien a la finca de vins eren

indígenes, i perquè la seva esposa no s'avorrís, ell li va fer portar la seva germana, la Julita, de disset anys, tres menys que la Remei. Una mala decisió.

«El meu pare, cansat potser de la bellesa dòcil i una mica fada de la mare, va començar a anar al darrere de la seva cunyada i a assetjar-la sexualment. La Julita el va rebutjar de ple, i quan l'assetjament va resultar insuportable, ella va agafar el tren cap a Buenos Aires».

I aquí comença a treure el cap la Roser, sota un volcà de més de sis mil cinc-cents metres d'altitud, sota un pare en desequilibri.

«El meu pare va decidir que ja era hora de tenir un fill. Així, en masculí, un fill. Va escollir la data del 5 de gener del 1915 per engendrar-me allà, a la finca als peus del Tupungato. I la meva mare, encantada».

Així van concebre la republicana Roser. La nit de Reis. Per pura superstició en una data capicua: cinc-u-u-cinc.

De res no va servir el capicua. Els capicis del destí esperaven la Roser. Quan va ser engendrada, feia cinc mesos que havia esclatat la Primera Guerra Mundial. Davant les pèssimes perspectives econòmiques, els amos del celler havien decidit no augmentar el sou al pare. Profundament ofès, sense tocar de peus a terra, els va deixar plantats. Regalà els dos gossos, alliberà els cent ocells exòtics —tret de cinc— i tornà les dues minyones indígenes. A Buenos Aires, la realitat li clavà una clatellada. No va trobar feina i no va tenir més remei que embarcar de tornada cap a Europa amb els cinc ocells que li quedaven i tota la

família al vapor *Infanta Isabel de Borbón*. Amb la dona a punt de parir.

La Roser gairebé va néixer en alta mar. Però ho va acabar fent a la dreta de l'Eixample, un parell de setmanes després de l'arribada del vaixell. Al carrer Diputació cantonada amb Roger de Llúria, en un espai molt *fin de siècle*: un gran pis compartit amb els tallers d'alta costura que la seva tieta Nieves, germana petita del pare, tenia amb el seu marit, Raphaël Viterbo, jueu francès. «Mme. Viterbo, Robes Manteaux Costume Tailleur», deia el cartell a la porta.

Va arribar al món el 3 d'octubre, a les quatre de la tarda, amb l'absència de la seva àvia materna. En aquells dies estava a punt de parir la truja de la casa, Can Tuyà, a Sant Pau de Segúries, i l'àvia va preferir no moure's del poble.

«Tota la família va considerar més important que l'àvia atengués com calia l'arribada al món d'una dotzena de porquets abans que la de la seva néta».

Va néixer i van venir temps de foscor. La mare va estar a punt de morir en el part. Amb els cinc ocells exòtics, es van traslladar a un gran pis al passeig de Sant Joan. Per no gastar, inutilitzaren diverses habitacions tancant-les amb clau. Els estalvis que havien portat de l'Argentina anaven disminuint i el pare de la Roser, que no volia estar lligat a un llibre de comptabilitat, va començar a buscar als diaris alguna idea per invertir els diners que li quedaven.

Tot buscant, va trobar un jove simpàtic que li va proposar un negoci. El pare li entregà els diners. El temps, però, anava passant i el presumpte industrial no

mundava cap fàbrica ni taller. Va començar a sospitar i un dia, cansat, li reclamà els diners.

«El jove es va posar a riure i a burlar-se del meu pare. I el que va passar no sé si us ho hauria de dir. Esclar que, ben pensat, el meu pare és mort i d'aquí a poc també ho seré jo... El que va passar és que el va matar. Furiós, el meu pare li va engegar tres trets amb una pistola. El va deixar estès i es va entregar a la policia».

En aquest punt, l'òpera ja és pur verisme. Del disgust, la mare es va quedar sense llet per a la petita Roser. I la tieta Nieves es va quedar sense pis ni taller d'alta costura: la propietària que li llogava el local era la sogra del jove assassinat.

«El noi es deia Piarnau. Era guapet i s'havia casat amb una noia rica. Volia fer negocis per fer-se valer».

El fil increïble d'aquesta història continua amb el cognom de l'advocat criminalista que va defensar el pare: Joaquim Degollada. I també la sentència del judici: el van fer passar per boig i no el van tancar a la presó. No va ser difícil, perquè el pare de la Roser ja havia sofert dos brots d'esquizofrènia, el primer als catorze anys, i probablement ho era una mica, de boig. El van ingressar al manicomí de Sant Boi de Llobregat, on només hi va passar un any, i fora.

«Jo crec que realment va caure en l'esquizofrènia. Un cop la meva mare va anar a visitar-lo amb mi admirada als braços i el pare li va dir: "Per què em portes això? No veus que està morta?". A la mare se li va glaçar la sang i va decidir dur-me a Sant Pau».

La mare de la Roser i tres dels quatre avis havien

nascut a Sant Pau, i aquest poble de la vall de Camprodon feia —i encara fa— de gran matriu geogràfica i familiar: servia per alimentar nadons i estiuejar-hi, per refugiar-se de guerres i postguerres, per ballar-hi sardanes i fugir cap a França, per guardar vells gramòfons i enterrar morts.

D'aquesta manera, amb tres mesos d'edat, la Roser va quedar en mans de l'àvia Margarida, la dona que havia preferit veure néixer els porquets abans que la seva néta, però que va cuidar el nadó amb tendresa. Durant dos anys. A Can Tuyà, malauradament, no hi havia llet ni diners per comprar-ne, i van alimentar la criatura amb sopes de pa bullit i alls i unes gotetes d'oli.

«No vaig tastar la llet fins gairebé els tres anys. Recordo perfectament el dia que la meva mare, a Barcelona, me'n va donar un got. Quan me'l vaig acabar vaig anar corrent a la cuina i vaig dir: “Mare, més!”. I ella va riure, però no en tenia més. No era com ara. Havia d'esperar que passés el ramat de cabres pel carrer o anar a la lleteria».

A Barcelona, entre jutjats i manicomis, la tieta Nieves es va encarregar que no s'aturés la *belle époque*, engreixada pels immensos beneficis econòmics de la guerra amb la qual Europa se suïcidava. El marit de la tieta, Raphaël, lluitava com a voluntari al front de Verdun. S'havien conegut i enamorat uns anys abans a Ginebra, on la Nieves aprenia alta costura i el Raphaël es diplomava a l'escola d'alta rellotgeria.

«La tieta malgastava els estalvis llogant carrosses per presentar-se al jutjat i lluint descomunals barrets amb aires de marquesa. La meva mare no l'hi va perdonar mai».

En aquells mesos de turbulències moriren tres dels cinc ocells exòtics que la família havia portat d'Amèrica: només van sobreviure un tord fosc de reflexos metàl·lics i un fastuós cardenal mexicà vermell amb cresta de plomes negres.

«Encara en recordo els colors».

Tot plegat semblava el llibret d'una òpera de Puccini. Des del dia que el seu pare va disparar un tret contra l'estafador —el 5 de gener del 1916, un any clavat després d'engendrar la Roser— fins al tipus de negoci que el mort li havia proposat.

«Estic convençuda que aquell home va improvisar sobre la marxa quan va veure els cinc ocells exòtics a casa».

El negoci de l'engany era fabricar gàbies d'ocell.